

ЈОВАНКА ВЕСЕЛИНОВИЋ

**ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ: АЛЕКСАНДРА ДАБИЖИЋ,
СЕЦЕСИЈА СТАРОГ ЈЕЗГРА ЗЕМУНА**

Изложба *Сецесија старој језира Земуна* одржана је у јуну месецу 2017. године у Завичајном музеју Земуна, у Спиртиној кући, што је код грађана пробудило наду да ће се коначно завршити реконструкција музејског простора и да ће ускоро моћи да виде богати фондус Завичајног музеја Земуна. Изложба је изазвала велико интересовање и добила врло похвалне критике.

Аутор изложбе и пратећег каталога била је историчар уметности Александра Дабижић. Треба истаћи да Александра Дабижић спада међу значајније музејске истраживаче који се баве проблематиком заштите богатог градитељског наслеђа Београда, нарочито Земуна. У истраживачком послу она има велико искуство, у којем је дуги низ година присутно интердисциплинарно истраживање споменичког наслеђа Београда и Земуна. Као угледни истраживач из своје области запослена је у Заводу за заштиту споменика културе града Београда, где је остварила низ радова и изложби по којима је препознатљива у стручним и научним круговима. Она своје резултате темељи на изворима и релевантној литератури, и због тога су они увек чврсти и поуздани.

Основна замисао ауторке била је да истражи и обради једну од фаза развоја и обликовања заштићене просторно-културне целине Старог језгра Земуна, да из често помешаних, испреплетених стилова на истом објекту издвоји сецесију која је значајно обележила градитељство Земуна у периоду од 1900. до 1914. године. Управо је овде ауторка поступила као добар истраживач запазивши и издвојивши ову фазу развоја као нову истраживачку целину и дала јој пуну пажњу кроз синтетички преглед најзначајнијих споменика ове уметничке фазе и сагледала и указала на све њене развојне концепте и токове.

Због врло малог простора изложба је постављена на укупно осам паноа. Ауторка је успела у потпуности да анализира и веома концизно представи целокупан развој сецесије која се у Старом језгру Земуна јавља почетком XX века и траје до почетка Првог светског рата. Плановима, цртежима, старим фотографијама и опширним легендама, ауторка је зналачки анализирала стилске, типске, архитектонске и амбијенталне особености најкарактеристичнијих здања која су својом културно-историјском, естетском и ликовном вредношћу значајно обележила развој сецесије. Пред посетиоцем се појављује венац од првих примера сецесије на маловарошким кућама, који се потом развија на сложенијим типовима кућа, да би врхунац достигла на маловарошким кућама у Гундулићевој бр. 17 и Дубровачкој бр.11, а затим се развила на јадносратницама грађеним у репрезентативној Главној улици и на Авијатичарском тргу. Ауторка је успела да сакупи све постојеће подат-

ке у историографији о њима, новим подацима обогатила истраживање теме, неке нејасне сегменте разјаснила дајући тако потпунију слику историјског раздобља које обухвата њена задата тема. Презентовани објекти постали су богатији и препознативљивији него што су до сада били. За сваког од њих овде су презентована укупна сазнања сакупљена до данас.

На самом почетку изложбе ауторка је у Уводној легенди, као засебној целини, дала један целовит историјски преглед о сачуваном архитектонском наслеђу просторне културно-историјске целине Старог језгра Земуна, које, како сама каже, представља развојне фазе грађења и обликовања простора и зграда, од првих деценија XVIII века до данас на основу свих доступних извора и литературе. Ауторка је у томе, уз велику хеуристичку ажурност показала и завидне склоности за синтетичко сагледавање и закључивање. Сазнајемо да је архитектонски фонд којим данас располажемо

крајем XVIII века добило облик неправилној квадрати са мрежом улица, у главном оријенталне шеме. Главном улицом варош је била подељена на источни и западни део, а конфигурација терена поделила је полове на северни, узвишени, и јужни, равни сејмени. Својом прецизном реченицом, негованим стилем и језиком, она темељно анализира стилску архитектуру наслеђа Старог језгра Земуна која се одликује применом традиционалних грађевинских материјала, мањим бројем типова кућа, једноставном организацијом простора, умереном декоративношћу и јединственом културном припадношћу. Међутим, ауторка упозорава да је стилска класификација Старог језгра Земуна условна, јер врло често долази до мешања стилова на истом објекту. Исто тако и хронолошка и стилска подела архитектуре Старог језгра Земуна нису подударне. Такође, стилска периодизација не одговара времену у којем се појављују у већим културним срединама, већ се елементи разних стилских раздобља јављају истовремено на једној грађевини, пошто се архитектонска решења преносе из периода у период са мањим изменама. Тако се на сачуваном грађевинском фонду Старог језгра Земуна могу пронаћи стилски периоди барока, класицизма, романтизма, историјских стилова, сецесије и модерне архитектуре. Сецесијски обрађене куће такође понављају, у општој концепцији и обради детаља многе елементе претходног стилског периода. Ауторка закључује да су стилске одлике архитектуре Старог језгра Земуна битне као аутентични документи уметничке, и уопште, културне климе више од две стотине година.

У свом даљем излагању ауторка наглашава да стил сецесије ретко преовлађује, и да се његови елементи јављају у већој мери поред елемената других стилова. Период на почетку XX века је под утицајем бечке сецесије, а истовремено историјски стилови настављају свој ток. Ауторка детаљно анализира зграде обликоване стилем сецесије и међу њима издваја *зналачки конципирану фасаду*, С. Тителбахово остварење на Авијатичарском тргу бр. 4–6. Доноси, такође, примере зграда на којима је карактеристичан израз укла-

пања старог и новог стила, указује на сецесијску декоративност на фасадама и закључује да је сецесијски стил примењен на фасадама готово истовремено са појавом сецесије у другим европским центрима. Фасаде Старог језгра Земуна урађене у сецесијском стилу трагови су једне значајне фазе стилског развоја града који је 1934. припојен Београду, у коме је сецесија такође оставила своје обележје.

Захваљујући исцрпним текстуалним објашњењима изложба је добила едукативну димензију. Била је подједнако занимљива и стручњацима као подстицај за даља истраживања, али и обичним грађанима заинтересованим за прошлост града, јер је судбина приказаних објеката узбудљива колико и бурна историја града.

Изложбу прати двојезични српско-енглески каталог, у којем је дат шири приказ објеката по улицама, што је употпунило целовитост ове теме. Објекти су сада оживели, добили су име и презиме власника, и поред своје лепоте, понегде веома нарушене, причају причу о комшијама који су ту некада живели, заувек уткани у баштину града и заборављени. Надамо се да ће изложба, нарочито њен каталог, значајно допринети свести о очувању нашег наслеђа за будућа поколења. Један од помака био би да се резултати овог истраживања искористе као водич кроз просторно културно-историјску заштићену целину Старог језгра Земуна.

Александра Дабижић је, као и увек, изабрала изузетан тим који је допринео лепоти изложбе и каталога. Да се истакне лепота сецесије изузетним старим фотографијама допринели су Снежана Неговановић, Драган Стојковић и Мирослав Дедић.

Убеђени смо да ће изложба, а нарочито каталог, код наше и међународне публике, допринети даљем препознавању и позиционирању Старог језгра Земуна на мапи средњоевропских урбаних целина, одакле је примала утицаје стила, и то првенствено из Беча.

Јованка С. Веселиновић
историчар
vanjaveselin@gmail.com